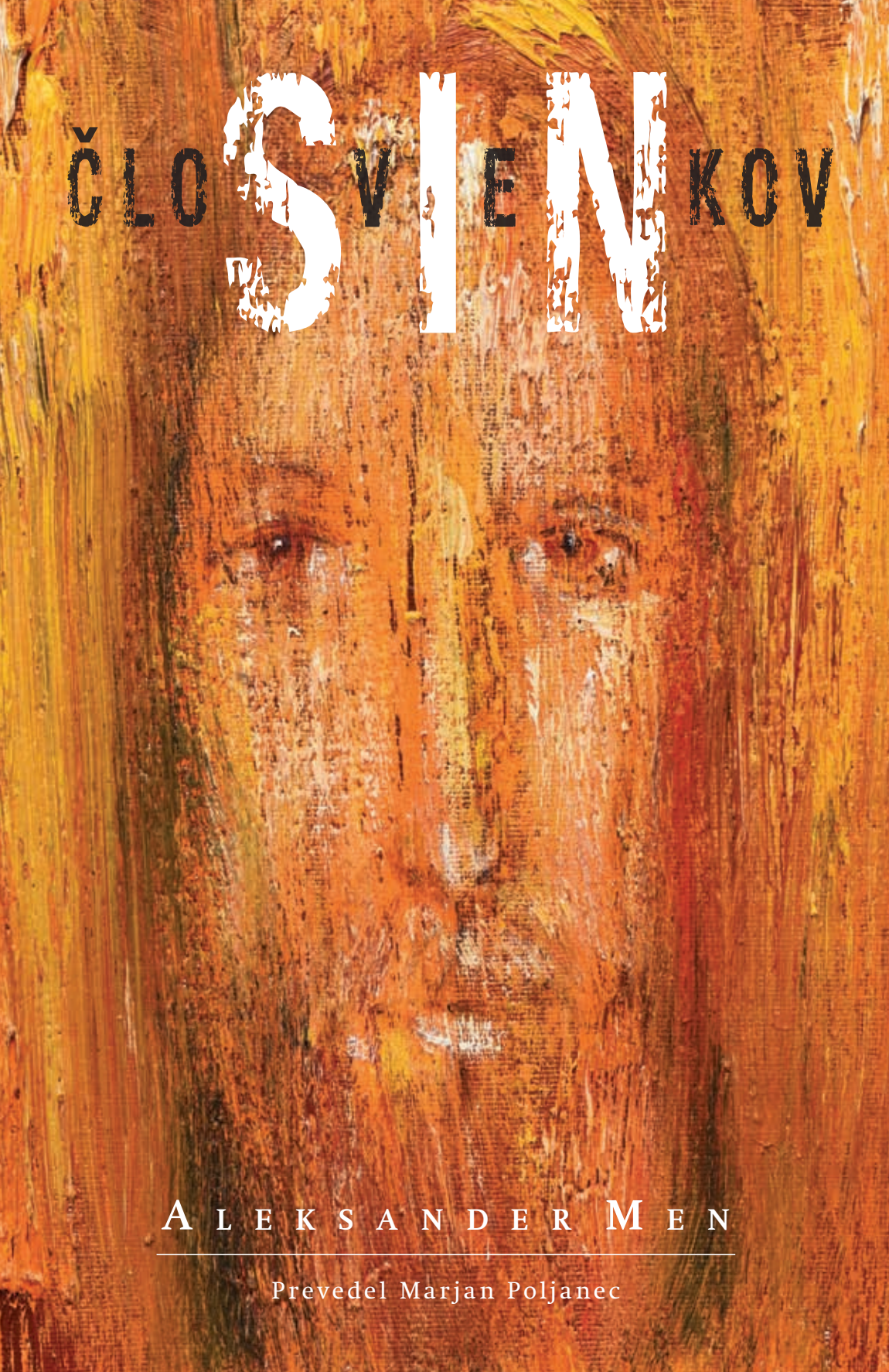
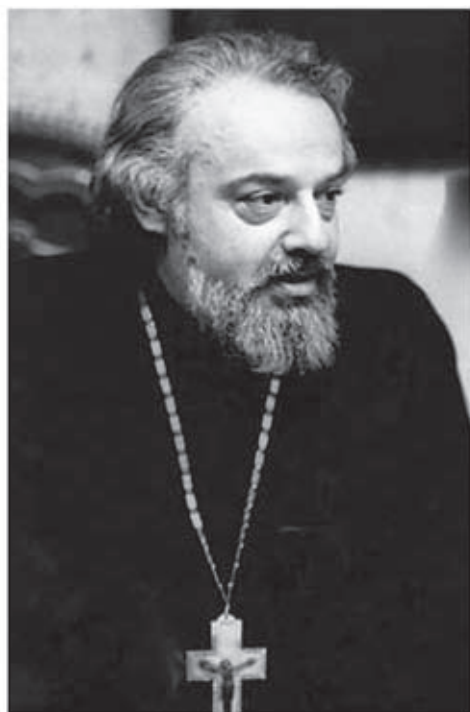

ČLOSVENKOV

A L E K S A N D E R M E N

Prevedel Marjan Poljanec

A L E K S A N D E R M E N

S I N
Č L O V E K O V

Prevedel Marjan Poljanec

Svetlemu spominu moje matere

A V T O R J E V P R E D G O V O R

Zakaj so napisane te strani? Ali so potrebne, ko pa je bilo o utemeljitelju krščanstva že toliko povedanega?

Podobno vprašanje sicer lahko odpre vsaka knjiga na evangeljsko temo. Poleg tega je očitno, da nobeno delo, posvečeno življenju in nauku Jezusa Kristusa, ne more nadomestiti svojega pravega. »Obstaja knjiga,« je malo pred smrtjo zapisal Puškin, »katere vsaka beseda je razložena, pojasnjena, oznanjevana na vseh koncih sveta in uporabljena v vseh mogočih življenjskih okoliščinah ... Ta knjiga se imenuje Sveto pismo in njena večno nova lepota je takšna, da če jo, naveličani sveta in potrti od obupa, po naključju odpremo, se ne moremo upreti njeni čudoviti privlačnosti in se v duhu pogreznemo v njeno božansko pripoved.«¹ Resnično, komu razen evangelistom je uspelo opraviti velikansko nalogo, da ob presenetljivo skopih pomagalah izdela podobo Jezusa Nazarečana?

Če hočemo torej poznati resnico o Kristusu, jo moramo iskati predvsem v evangeliju.

Toda kdor ga prvič vzame v roke, lahko zadene na določene težave. Od piscev Nove zaveze nas namreč ločuje skoraj dva tisoč let. Sodobni človek težko razume njihove številne namige, njihov jezik in včasih celo tok njihovih misli – vse to pa nujno terja komentarje, ki so ključni za razumevanje evangelija.

Preučevanje novozaveznega slovstva je že zdavnaj postalo cela znanost. Stotine razlagalcev – duhovnikov, zgodovinarjev, jezikoslovcev – so opravile velikansko delo, ko so razčlenjevale

¹ A. S. Puškin, *Zbrana dela*, zv. VII, 1949, str. 443.

in primerjale besedila, da bi natančno določile njihov pomen. Skrbno so preiskale vsako poglavje in vsako vrstico evangelija.

Vrednost teh analitičnih del je nesporna. Pomagala so razjasniti veliko pomembnih nadrobnosti. Vendar so njihovi avtorji sledili metodi, ki je poglavitno pogosto puščala na stranskem tiru. Obsežni kritični ekskurzi o Mateju, Marku, Luku in Janezu so skoraj zakrili samega Kristusa. Evangelisti pa so namreč hoteli posredovati prav novico o Sinu človekovem, ki je alfa in omega krščanstva. Brez njega krščanstvo izgubi dušo ali povedano naravnost – ne obstaja.

Zato so v zadnjem poldrugem stoletju evangelijskega zgodovinopisja poleg bogoslovske in literarne analize začeli uporabljati tudi metodo posplošitve, sinteze. Avtorji, ki so šli po tej poti, so hoteli, opirajoč se na podatke tekstualne kritike, obnoviti celovito podobo Kristusovega zemeljskega življenja.

Eden izmed prvih je ta pristop uporabil znani ruski pridigar arhiepiskop Innokentij Hersonski (Ivan Aleksejevič Borisov). Njegovi spisi so izšli leta 1828 pod naslovom Zadnji dnevi zemeljskega življenja Jezusa Kristusa. Knjiga je od takrat izšla v več izdajah in je slej ko prej zelo priljubljena. Vendar zajema le dogodke velikonočnega tedna.

Obžalujemo lahko, da se je podobne Kristusove »biografije«, napisane v obliki tekoče pripovedi, prvi lotil nekrščanski avtor. Gre za Ernesta Renana, francoskega zgodovinarja in filozofa, čigar knjiga Jezusovo življenje je izšla leta 1863.

V njej se je avtorju posrečilo naslikati izrazito in resnično panoramo evangelijske dobe in nenavadno živo upodobiti utemeljitelja krščanstva, čeprav je kot skeptik in pozitivist njegovo podobo precej skazil. K uspehu Jezusovega življenja je veliko prispevalo tudi to, da se je osrednja skrivnost evangelija – skrivnost Bogočloveštva – v krščanski zavesti dejansko izgubila. To je pripeljalo do reakcije, katere nosilec je postal Renan. Kmalu po izidu knjige je njegov rojak pastor Edmond de Presensé zapisal: »Ljudje so Kristusa pogosto žrtvovali njegovemu božanstvu;

pozabili so, da je to v njem neločljivo od prvega in da Kristus ni Bog, ki se je skril pod videz človeka, ampak Bog, ki je postal človek, Sin Božji, ponižan in zasramovan, Kristus, ki se je dejansko podredil pogojem zemeljskega življenja. Kristusa so nam zelo pogosto prikazovali kot abstraktno dogmo in zato zašli v nasprotno skrajnost.«²

Tako Renanove privrženice kot njegove nasprotnike so sprva najbolj zanimali njegovi filozofski pogledi. Ko je zanimanje zanje ponehalo in so se strasti, ki jih je razvnela knjiga Jezusovo življenje, umirile, so se razločno pokazale dobre strani v knjigi uporabljene metode.³

Značilen je primer, ki so ga pripovedovali o Vladimirju Solovjovu. Ko se je nekoč pogovarjal s skrajno konservativnim vrhovnim tožilcem sinoda Pobedonoscevom, ga je prosil, naj dovoli izdati ruski prevod Jezusovega življenja z dodatnimi kritičnimi opombami.

»Od vas to slišim?« se je razburil vrhovni tožilec. »Kaj vam pade na pamet?«

»Saj je ljudem nazadnje le treba kaj povedati o Kristusu,« je z nasmehom rekel Solovjov.

Solovjov je Renana sicer odklanjal, vendar je hotel poudariti, da so teološka dela kritikov in razlagalcev praviloma le malo približala ljudi evangelijskemu Kristusu, prej so jih celo oddaljila od njega. Po taki razlagi je lahko pridobil veljavo tudi Renan.

Ni čudno, da so po knjigah arhiepiskopa Innokentija Hersonskega in Renana začele izhajati druge in njihovo število se je z vsakim desetletjem povečevalo. Res pa je, da so bili izsledki

2 E. de Presensé, *Jezus Kristus in njegov čas*, prevod iz francoščine, Sankt Peterburg, 1869, str. II.

3 Znani ruski teolog M. Muretov je v začetku našega stoletja odlično ocenil Renanovo mojstrstvo, čeprav je temeljne ideje njegove knjige ostro in pravično kritiziral. »Renan s presenetljivo živostjo opisuje zgodovinsko in zemljepisno okolje evangelijskih dogodkov,« piše Muretov. »Enako mojstrsko podaja čeprav izmišljene in lažne like svete zgodovine, ki so živi in polni izraznosti« (M. Muretov, Ernest Renan in njegovo Jezusovo življenje, Sankt Peterburg, 1907, str. 13).

pogosto sporni in protislovni. Nekateri so hoteli videti v Nazarečanu samo reformatorja judovstva, drugi zadnjega izmed prerokov. Privrženci nasilja so ga opisovali kot revolucionarja, tolstojevci kot učitelja neupiranja, okultisti kot »posvečenca« ezo-teričnega reda, sovražniki tradicionalnih družbenih smernic kot borca zoper rutino. Znani zgodovinar Adolf Garnak piše: »Nekaj ganljivega je v težnji vseh in vsakogar, da bi pristopili k temu Jezusu Kristusu s strani svoje osebnosti in svojih interesov ter našli v njem samega sebe ali odkrili v njem vsaj kakšen delež.«⁴ Po drugi strani se je v takih poskusih pokazala ozkost ljudi, ki so hoteli razvozlati »Jezusovo uganko« le na podlagi lastnih, včasih zelo enostranskih pogledov.

Vendar je Kristusova osebnost neizčrpna in presega vsa običajna merila, zato lahko vsako obdobje in vsak človek najdeti v njem kaj novega in sebi ustreznega. To še posebej dokazuje zgodovina likovne umetnosti. Če primerjamo fresko v rimskih katakombah ali starorusko ikono s Kristusovo podobo pri El Grecu ali modernistu Chagallu, se zlahka prepričamo, kako raznovrstno se je spreminjal njegov lik skozi stoletja.

S čim lahko preverimo in korigiramo te obravnave v slikarstvu, znanosti in književnosti?

Enkratno merilo za to je evangelij, na katerem temeljijo vsi poskusi upodobitve Sina človekovega.

Nekateri zgodovinarji pravzaprav priznavajo, da so evangeliji preveč lakonični, da bi zagotovili gradivo za Jezusov »življenjepis«. Res so v njih izpuščena številna dejstva, vrsta konkretnih podrobnosti je slej ko prej nejasna, vendar nepristranski raziskovalec najde v njih vse najpomembnejše podatke o Jezusovem življenju in o njegovem nauku. Poleg tega je kljub skromnim virom mogoče napisati biografije velikih ljudi, o katerih se je ohranilo dosti manj zanesljivih podatkov.⁵

4 A. Garnak, *Bistvo krščanstva*, Moskva, 1907, str. 40.

5 Skromnost biografskih podatkov o Budu ali Spartaku, Rubljovu ali Shakespearu ni preprečila poskusov opisati njihovo življenje na ozadju ustreznega obdobja.